RISE RIKOSSEURAAMUSLAITOS

Rikosseuraamuslaitos

Asiantuntijalausunto lakivaliokunnalle
[Valitse luokittelu]

Diaarinumero 51/090/2020

16.10.2020

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vankeuslain ja tutkintavankeuslain tupakointia koskevien säännösten muuttamisesta (HE 165/2020 vp)

Hallitus esittää tupakoinnin kieltämistä kokonaan suljetuissa vankiloissa. Avolaitoksissa tupakointi sallittaisiin edelleen ulkotiloissa. Lisäksi hallitus esittää perustellusti, että samalla suljetuissa vankiloissa kielletään erilaisten tupakointituotteiden ja -välineiden hallussapito, jotta voidaan estää salatupakointia ja siitä aiheutuvia merkittäviä riskejä. Rikosseuraamuslaitos kannattaa hallituksen esitystä. Tarkoituksena on vähentää tupakoinnista sekä henkilökunnalle että vangeille aiheutuvia merkittäviä haittoja. Kokonaisuutena arvioiden esitetyt keinot ovat oikeanlaisia ja -suhtaisia asetettujen tavoitteiden saavuttamisen kannalta.

Erilaisia vaihtoehtoja tupakoinnin rajoittamiseen ja kieltämiseen on perusteellisesti arvioitu. Rikosseuraamuslaitos yhtyy esitykseen siinä, että suljetuissa vankiloissa täyskielto on toimivin ja kustannustehokkain tapa lakimuutosten tavoitteiden saavuttamiseksi. Esimerkiksi yksi tupakointikerta päivässä ei poistaisi tarvetta esityksessä mainituille hoito- ja tukitoimille, mutta lisäisi salatupakointia sekä siihen liittyviä riskejä. Useampien tupakointikertojen järjestäminen päivässä olisi käytännössä mahdotonta etenkin suurissa suljetuissa vankiloissa, koska pilotointikokemusten perusteella tämä sitoo merkittävän osan usean virkamiehen työpanoksesta ja vaatisi käytännössä lisäresursseja. Salatupakointiin liittyy esimerkiksi tulen tekeminen sähkölaitteita rikkomalla, joka muodostaa merkittävän vaaran vangille itselleen, muille vangeille ja henkilökunnalle. Sellissä voi olla jännitteisiä sähkölaitteita tai rakenteita, joista vanki tai henkilökunta voi saada sähköiskun ja joutua välittömään hengenvaaraan. Vankilan järjestykselle ja turvallisuudelle aiheutuu vaaraa myös sähkökatkoina ja lisääntyneenä tulipalon vaarana, joka on erityinen turvallisuusriski suljetussa vankilassa sekä erilaisina järjestyshäiriöinä (kurinpitoilmoituksina) ja omaisuusvahinkoina.

Esitys rajoittaisi suljetuissa vankiloissa tupakoivien vankien oikeutta päättää tupakoinnista vankeusaikana. Tällä kuitenkin turvattaisiin tupakoimattomien henkilöiden – niin vankien kuin Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnan – terveyttä sekä vankilan järjestystä ja turvallisuutta. Asiaa on esityksessä arvioitu perusoikeuksien yleisten rajoittamisedellytysten kannalta. Tupakoinnin ei voida katsoa kuuluvan yksilönvapauksien ytimeen, jolloin siihen kohdistuvat esitetyllä lailla säädettävät rajoitukset ovat hyväksyttäviä ja tarpeellisia henkilökunnan ja vankien terveyden edistämiseksi. Esityksessä on huomioitu, että rajoituksen oikeasuhtaisuus edellyttää panostusta tupakoinnin lopettamisen tukitoimiin. Käytännössä kaikille tupakoinnin lopettaville

vangeille annettaisiin nikotiinikorvaustuotteita ilmaiseksi neljän viikon ajan, minkä jälkeen vangit voivat hankkia niitä vankilan myymälöistä. Esille on tuotu myös ne seikat, joiden perusteella tupakoinnin kiellon katsotaan olevan sopusoinnussa Suomea sitovien ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Avolaitosten osalta on perusteltua sallia tupakointi edelleen ulkotiloissa järjestyssäännössä siihen erikseen osoitetuilla paikoilla ja päiväjärjestyksissä sallittuina ajankohtina. Avolaitoksissa tapahtuu salatupakointia etenkin yöaikaan, mutta ongelma ei ole verrannollinen esimerkiksi tupakointikieltoa pilotoineiden suljettujen vankiloiden kokemiin ongelmiin ja turvallisuusuhkiin. On tärkeää huolehtia myös avolaitoksiin sijoitettujen vankien mahdollisuudesta saada tarvittavaa tukea ja hoitoa tupakasta ja nikotiinista vieroittumiseen.

Rikosseuraamuslaitos haluaa painottaa lakivaliokunnalle sitä, että esitetty tupakoinnin kieltäminen kokonaan on ainoa käytännössä toimiva vaihtoehto suljetuissa vankiloissa. Esityksen mukaisesti lakien voimaantulossa keväällä 2021 huomioitaisiin se, että tukitoimet on ehditty käynnistää vankiloissa ennen voimaantuloa.

Pääjohtaja Arto Kujala

Lakimies Anna-Liisa Sandvik

Esitelty ja päätetty sähköpostitse